

Številka: 622-3/2013-4
Datum: 20. 2. 2013

Mestna občina Ljubljana
Mestni svet

ZADEVA: **Predlog za obravnavo na seji Mestnega sveta**
Mestne občine Ljubljana

PRIPRAVIL: **Mestna uprava Mestne občine Ljubljana,**
Oddelek za kulturo

NASLOV: **Predlog Odloka o razglasitvi arheološkega najdišča na**
Vodnikovem, Ciril-Metodovem in Krekovem trgu
za kulturni spomenik lokalnega pomena

POROČEVALCA: **dr. Uroš Grilc, sekretar - vodja Oddelka za kulturo**
Miljana Smrdel, višja svetovalka na Oddelku za kulturo

PRISTOJNO
DELOVNO TELO: **Odbor za kulturo in raziskovalno dejavnost**

PREDLOG SKLEPA:
Mestni svet Mestne občine Ljubljana sprejme predlog Odloka o razglasitvi arheološkega
najdišča na Vodnikovem, Ciril-Metodovem in Krekovem trgu za kulturni spomenik lokalnega
pomena.

Župan
Mestne občine Ljubljana
Zoran Janković

Priloge:

- predlog odloka z obrazložitvijo,
- Poročilo ZVKDS, OE Ljubljana pristojnemu ministrstvu, št. 327/2001-BV z dne 8.10.2012,
- Predlog ZVKDS, OE Ljubljana z Obveznimi elementi predloga Odloka o razglasitvi arheološkega najdišča na Vodnikovem, Ciril-Metodovem in Krekovem trgu za kulturni spomenik lokalnega pomena (k predlogu odloka), št. UZ-0726/2000/83-MT z dne 20.2.2013

PREDLOG

Na podlagi 13. člena Zakona o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11, 30/11 – odl. US in 90/12) ter 27. člena Statuta Mestne občine Ljubljana (Uradni list RS, št. 66/07 – uradno prečiščeno besedilo in 15/12) je Mestni svet Mestne občine Ljubljana na seji sprejel

ODLOK

o razglasitvi arheološkega najdišča na Vodnikovem, Ciril-Metodovem in Krekovem trgu za kulturni spomenik lokalnega pomena

1. člen

Za kulturni spomenik lokalnega pomena se razglasi enota dediščine Ljubljana - Arheološko najdišče Vodnikov trg (EŠD 29702) (v nadaljnjem besedilu: spomenik).

Spomenik obsega parcele številka 153/36 in 153/44, obe katastrska občina 1728 – Ljubljana mesto, in parcele številka: 240/4, 240/10 in 240/14, vse katastrska občina 1727 - Poljansko predmestje.

2. člen

Vrednote, ki utemeljujejo razglasitev za spomenik lokalnega pomena: arheološko najdišče kot celota je pomemben vir za razumevanje zgodovine Ljubljane in dokaz povezanosti preteklih obdobij s sedanjo kulturo in prostorom, kot arheološko najdišče pa ima velik potencial za nazorno predstavitev zgodovine poselitve in razvoja Ljubljane kot glavnega mesta Slovenije. Po dosedanjih raziskavah ostalin se na najdišču nahaja: del fortifikacijskega sistema (barbakan, Kloštrska vrata, obzidje) in del sakralnega predela (samostanska cerkev, arkadni hodnik) Stare Ljubljane.

Varovane sestavine spomenika so arheološke ostaline na Vodnikovem trgu in delu Krekovega in Ciril-Metodovega trga. To so sledovi človekovega delovanja iz preteklih obdobij na površju ali v zemlji, ki so starejši kot 100 let in imajo lastnosti dediščine.

3. člen

Za spomenik velja varstveni režim, ki določa:

- podreditev vseh posegov varovanju vrednot in sestavin iz prejšnjega člena tega odloka in njihovi prezentaciji;
- posegi in dejavnosti v prostoru so dopustni, vendar se lahko načrtujejo in izvajajo, če se na osnovi šibko invazivnih arheoloških raziskav v obliki arheološkega testnega izkopa izkaže, da je zemljišče možno sprostiti za gradnjo oziroma prezentacijo in situ (na mestu).

4. člen

Za vse posege v spomenik je potrebno predhodno pridobiti kulturnovarstvene pogoje in kulturnovarstveno soglasje Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območna enota Ljubljana (v nadaljnjem besedilu: zavod).

5. člen

Spomenik se v zemljiški knjigi zaznamuje kot zaznamba nepremičnega spomenika arheološkega in zgodovinskega pomena.

6. člen

Meja spomenika je vrisana na temeljnem katastrskem načrtu v merilu 1:1000 in topografskem načrtu v merilu 1:5000. Izvirnika načrtov, ki sta sestavna dela tega odloka, hranita zavod in Mestna občina Ljubljana.

7. člen

Z dnem uveljavitve tega odloka preneha veljati Odlok o razglasitvi arheološkega kompleksa v ljubljanskih občinah za kulturni in zgodovinski spomenik (Uradni list RS, št. 46/90) v delu, ki se nanaša na spomenik iz 1. člena tega odloka.

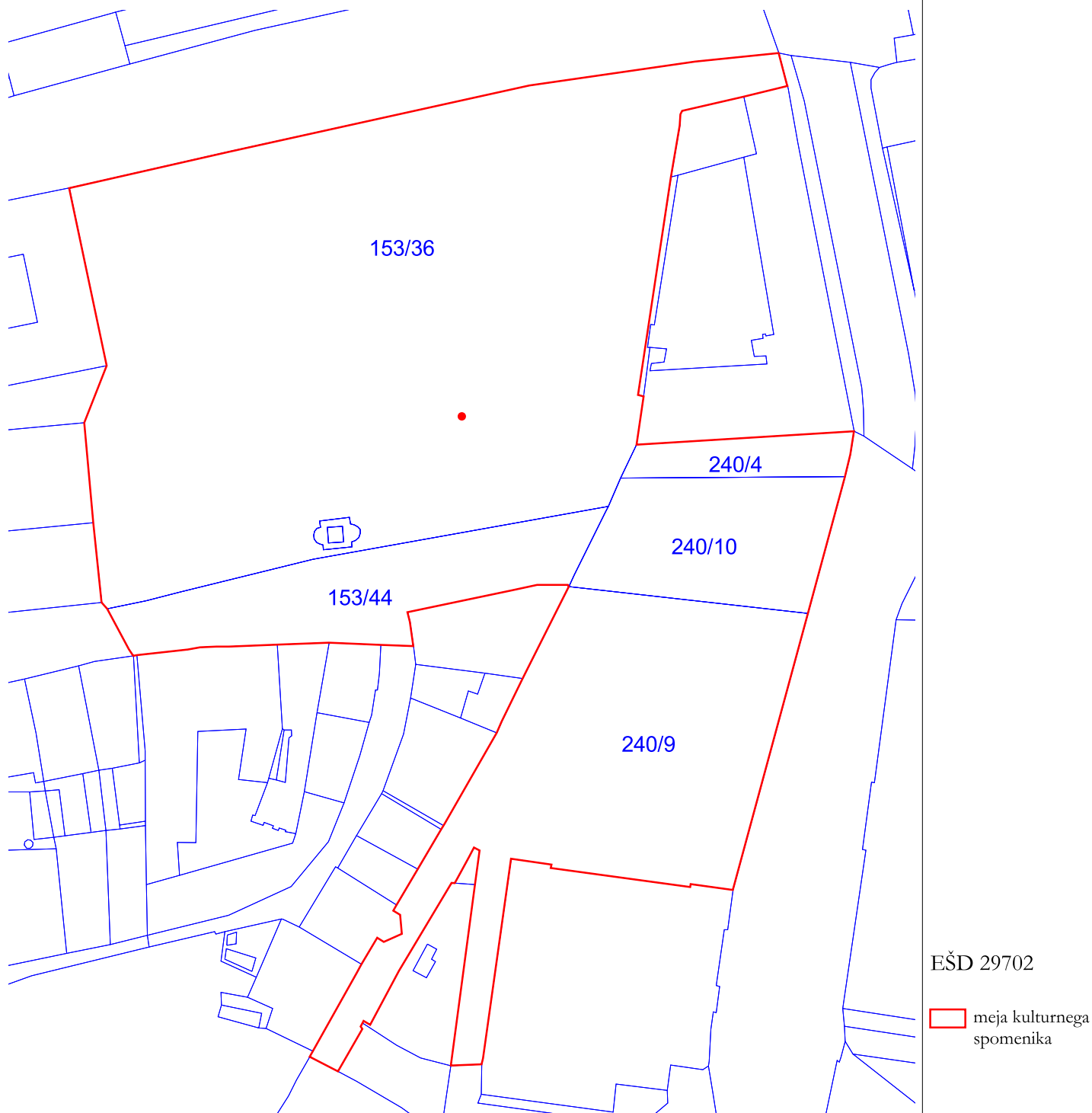
8. člen

Ta odlok začne veljati naslednji dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

Številka: 622-3/2013-4
Ljubljana,

Župan
Mestne občine Ljubljana
Zoran Janković

Datum izrisa : 26.10.2012

K.O. LJUBLJANA MESTO
K.O. POLJANSKO PREDMESTJE

Vir podatkov:

- Predlog za spremembe in dopolnitve Odloka o razglasitvi arheološkega kompleksa v ljubljanskih občinah za kulturni in zgodovinski spomenik (Ur. l. RS št. 46/1990)

Vir za kartografsko osnovo:

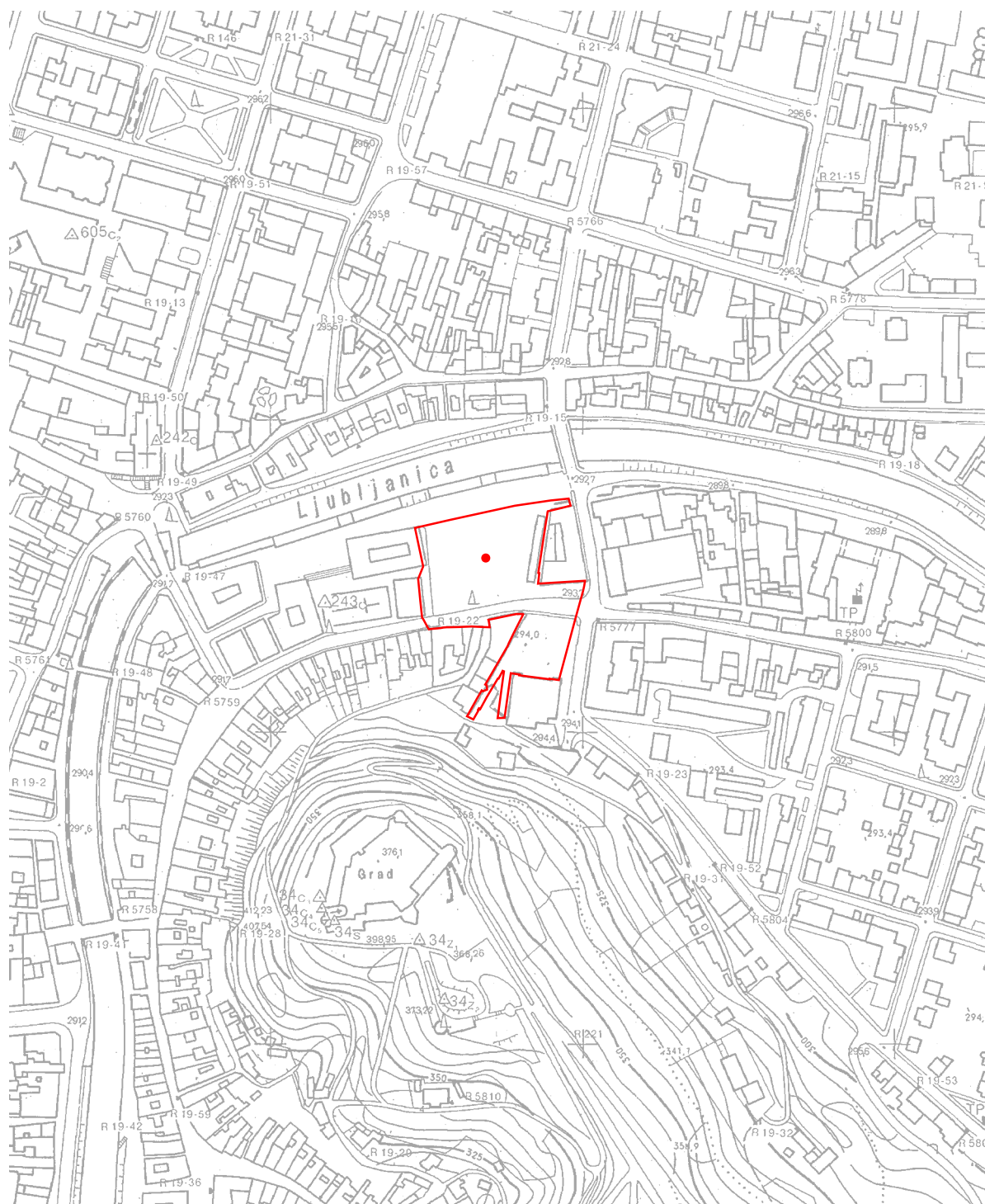
- Digitalni katastrski načrt, Geodetska uprava Republike Slovenije

EŠD 29702

 meja kulturnega spomenika

Merilo: 1:1000

Datum izrisa : 26.10.2012

EŠD 29702

☐ meja kulturnega spomenika

TTN5 LJUBLJANA S-44

Vir podatkov:

- Predlog za spremembe in dopolnitve Odloka o razglasitvi arheološkega kompleksa v ljubljanskih občinah za kulturni in zgodovinski spomenik (Ur. l. RS št. 46/1990)

Vir za kartografsko osnovo:

- Temeljni topografski načrt 1: 5000, 1: 10 000, Geodetska uprava Republike Slovenije

Merilo: 1:5000

OBRAZLOŽITEV

predloga Odloka o razglasitvi arheološkega najdišča na Vodnikovem, Ciril-Metodovem in Krekovem trgu za kulturni spomenik lokalnega pomena

Osnutek Odloka o razglasitvi arheološkega najdišča na Vodnikovem, Ciril-Metodovem in Krekovem trgu za kulturni spomenik lokalnega pomena je obravnaval Mestni svet Mestne občine Ljubljana na 8. izredni seji Mestnega sveta MOL 11. 2. 2013.

V obrazložitvi so podani odgovori na predloge in pripombe mestnih svetnic in svetnikov iz razprave na seji Mestnega sveta.

1. Stališča do predlogov in pripomb podanih na seji Mestnega sveta Mestne občine Ljubljana

Gospod Miha Jazbinšek

1. predlog

Mestnim svetnikom se predloži predlog (izvirni tekst predloga, strokovni elaborat) Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območne enote Ljubljana (v nadaljnjem besedilu: zavod), s katerim ta predlaga zaščito najdišča na Vodnikovem, delu Ciril-Metodovega in Krekovega trga za kulturni spomenik lokalnega pomena.

Stališče do predloga:

Mestna uprava Mestne občine Ljubljana k osnutkom aktov za razglasitev spomenikov lokalnega pomena doslej ni prilagala predloga zavoda. Sicer so pa vsa poročila o že opravljenih arheoloških raziskavah na voljo pri raziskovalcu, v Muzeju in galerijah mesta Ljubljane (MGML), in kot navaja zavod "po uveljavljeni praksi ne sodijo v sam akt o razglasitvi". Na pripombe mestnih svetnic in svetnikov se je zavod opredelil z dopisom št. UZ-0726/2000/83-MT z dne 20.2.2013 oziroma obrazcem Obvezni elementi predloga Odloka o razglasitvi arheološkega najdišča na Vodnikovem, Ciril-Metodovem in Krekovem trgu za kulturni spomenik lokalnega pomena (k predlogu odloka). Opredelitve zavoda so v predlogu odloka v celoti upoštevane.

2. predlog

Arheološka dediščina naj se valorizira in nazorno predstavi: mestno obzidje na Krekovem trgu in proti samostanu, barbakan, mostišče, mestna vrata, kostnica, obokana klet samostana; manjka geometrija zgornjega in spodnjega prostora in opredelijo naj se metode, s katerimi se bo arheologija izvajala.

Stališče do predloga:

Predlog je bil posredovan na zavod. Zavod meni, da se predlog upošteva le delno, in sicer za del fortifikacijskega sistema (barbakan, Kloštrska vrata, obzidje) in del sakralnega predela (samostanska cerkev, arkadni hodnik), ne pa tudi za preostali del obzidja, mostišče, kostnico in obokano klet.

Predlog se delno upošteva v prvem odstavku 2. člena predloga odloka. Metode, s katero se bo arheologija izvajala, so po predlogu zavoda šibko invazivne arheološke raziskave v obliki arheološkega testnega izkopa, kar je upoštevano v drugi alineji 3. člena predloga odloka (dopis št. UZ-0726/2000/83-MT z dne 20.2.2013 oziroma obrazec Obvezni elementi predloga Odloka o razglasitvi arheološkega najdišča na Vodnikovem, Ciril-Metodovem in Krekovem trgu za kulturni spomenik lokalnega pomena (k predlogu odloka)).

Gospod Mirko Brnič Jager

1. pripomba

Vsem mestnim svetnikom bi moral biti posredovan predlog (predlog Sprememb in dopolnitev) zavoda, s katerim ta predlaga zaščito najdišča na Vodnikovem ter delu Ciril-Metodovega in Krekovega trga za kulturni spomenik lokalnega pomena.

Stališče do pripombe:

Odgovor je enak kot stališče do 1. predloga gospoda Mihe Jazbinška.

2. predlog:

“V odloku naj se črta drugi odstavek 2. člena, ker arheološke ostaline kot varovane sestavine spomenika omejuje samo z izključno lego pod današnjo površino in s starostjo. Arheološke ostaline so tudi strukture nad njo, npr. obzidje, skrito za fasadami obstoječih objektov. Starostno omejevanje je neprimerno, ker se v postopku raziskav o tem strokovno odloča.”

Stališče do predloga:

Predlog je bil posredovan na zavod. Zavod je predlagal spremembo drugega stavka v drugem odstavku 2. člena tako, da so upoštevani sledovi človekovega delovanja, ki imajo lastnosti dediščine, tudi na površju, vendar to velja le za tiste, ki so starejši od 100 let. Predlog se delno upošteva.

3. predlog:

V 3. členu odloka naj se druga alineja nadomesti z novo, ki se glasi:

“Posegi in dejavnosti v prostoru so dopustni, vendar se lahko načrtujejo in izvajajo, če se na osnovi predhodnih arheoloških raziskav v obliki arheološkega testnega izkopa in raziskav izkaže, da je zemljišče možno sprostiti za gradnjo oziroma prezentacijo.”

Stališče do predloga:

Predlog je bil posredovan na zavod. Zavod se je s predlogom delno strinjal: termin “predhodne arheološke raziskave” zavod označuje kot manj ustrezen, saj je v njem zavzeta tudi odstranitev ostalin, in predlaga termin “šibko invazivne arheološke raziskave”.

Zavod je predlagal prezentacijo in situ (na mestu). Kakor je določeno v 4. členu predloga odloka, bo takšna prezentacija izvedena v skladu z kulturnovarstvenimi pogoji in kulturnovarstvin soglasjem zavoda.

V drugi alineji 3. člena sta v predlogu odloka upoštevani pripombi zavoda: termin “predhodne arheološke raziskave” je nadomeščen s terminom “šibko invazivne raziskave”, prezentacija je predvidena “in situ, na mestu”. Predlog se delno upošteva.

4. pripomba

na Obrazložitev v poglavju Razlogi in cilji - konkretno navajanje možnih načinov izrabe prostora in predstavitev najdb je neprimerno. Brez natančnih raziskav bodočih funkcij ni mogoče povsem konkretno opredeliti, zato naj se v obrazložitvi predloga ne navajajo.

Stališče do pripombe:

Javnosti je dobro znano, da si Mestna občina Ljubljana že nekaj let prizadeva za izgradnjo parkirne hiše Tržnica na tem prostoru, zato je bilo v osnutku odloka to dejstvo tudi zapisano. V obrazložitvi predloga odloka to nič več potrebno, saj se obrazložitev predloga nanaša na posamezne pripombe in predloge iz razprave seje Mestnega sveta MOL.

Gospod mag. Tomaž Ogrin

Predlaga celovito zaščito območja za kulturni spomenik državnega pomena oziroma podaljšanječasne zaščite arheološkega najdišča.

Stališče do predloga:

Ni povsem razumljivo, kaj in kakšna naj bi bila celovita zaščita Vodnikovega trga z okolico. Območje je varovano z več odloki lokalnega pomena:

- Odlok o razglasitvi srednjeveškega mestnega jedra - Stare Ljubljane in Grajskega griča za kulturni in zgodovinski spomenik ter naravno znamenitost, Uradni list SRS, št. 5/86-297 in spremembe,
- Odlok o razglasitvi Šempeterskega, Poljanskega in Karlovškega predmestja za kulturni in zgodovinski spomenik ter naravno znamenitost, Ur.l. RS št. 18/90, 27)

ali državnega pomena:

- Odlok o razglasitvi del arhitekta Jožeta Plečnika v Ljubljani za kulturne spomenike državnega pomena (Ur.l. 51, 2009).

Zavod je ocenil, da stanje ohranjenosti ne omogoča, da bi arheološke ostaline na Vodnikovem in delu Ciril-Metodovega in Krekovega trga uvrstili med spomenike državnega pomena (Poročilo ZVKDS, OE Ljubljana pristojnemu ministrstvu, št. 327/2001-BV z dne 8.10.2012 v prilogi) in predlagal zaščito najdišča s statusom kulturnega spomenika lokalnega pomena.

Gospa Zofija Mazej Kukovič

V razpravi je izpostavila problem razglasitve območja za kulturni spomenik lokalnega in ne več državnega pomena.

Stališče do predloga:

Odgovor je enak kot stališče do predloga gospoda mag. Tomaža Ogrina.

Gospod mag. Anže Logar

Podpira predloge g. Mirka Brnič Jagra, predstavljene na seji Mestnega sveta, s čimer bi pokazali intenco Mestnega sveta, da se zaščiti ta del Ljubljane.

Stališče do predloga:

Odgovor je enak kot stališče do pripomb in predlogov g. Mirka Brnič Jagra.

Gospa Breda Brezovar Papež

Se ne strinja z delom obrazložitve, kjer se že prejudicira parkirna hiša.

Stališče do pripombe:

Odgovor je enak odgovoru na 4. pripombo gospoda Mirka Brnič Jagra.

Gospa Mojca Kucler Dolinar

Skupaj s svojim svetniškim klubom nasprotuje predlagani razglasitvi, zaradi katere bi se, posledično, lahko uničila etnološka dediščina, Ljubljanska tržnica.

Stališče do pripombe oz. mnjenja:

Pripomba oz. mnjenje je bilo posredovano zavodu, ki je odgovoril, da predlogi za razglasitev Vodnikovega trga kot etnološkega spomenika oz. spomenika žive dediščine s strani zavoda in MIZKŠ niso bili sprejeti, saj ne zadostujejo kriterijem oz. merilom za tovrstne spomenike.

2. Besedila določb predloga odloka, ki se spreminjajo ali dopolnjujejo glede na osnutek odloka

(besedilo, ki se črta je ~~prečrtano~~, besedilo, ki se spreminja ali dopolnjuje je označeno **krepko**)

2.člen

Vrednote, ki utemeljujejo razglasitev za spomenik lokalnega pomena: arheološko najdišče kot celota je pomemben vir za razumevanje zgodovine Ljubljane in dokaz povezanosti preteklih obdobj s

sedanjo kulturo in prostorom, kot arheološko najdišče pa ima velik potencial za nazorno predstavitev zgodovine poselitve in razvoja Ljubljane kot glavnega mesta Slovenije. **Po dosedanjih raziskavah ostalin se na najdišču nahaja: del fortifikacijskega sistema (barbakan, Kloštrska vrata, obzidje) in del sakralnega predela (samostanska cerkev, arkadni hodnik) Stare Ljubljane.**

Varovane sestavine spomenika so arheološke ostaline na Vodnikovem trgu in delu Krekovega in Ciril-Metodovega trga. ~~To so sledovi človekovega delovanja pod današnjo hodno površino, ki so starejši od 100 let. To so sledovi človekovega delovanja iz preteklih obdobij na površju ali v zemlji, ki so starejši kot 100 let in imajo lastnosti dediščine.~~

3.člen

Za spomenik velja varstveni režim, ki določa:

- podreditev vseh posegov varovanju vrednot in sestavin iz prejšnjega člena tega odloka in njihovi prezentaciji;
- ~~– posegi in dejavnosti v prostoru so dopustni, vendar se lahko načrtujejo in izvajajo, če se na podlagi nedestruktivnih in nisko destruktivnih arheoloških raziskav izkaže, da je zemljišče možno sprostiti za gradnjo oziroma prezentacijo.~~
- **posegi in dejavnosti v prostoru so dopustni, vendar se lahko načrtujejo in izvajajo, če se na osnovi šibko invazivnih arheoloških raziskav v obliki arheološkega testnega izkopa izkaže, da je zemljišče možno sprostiti za gradnjo oziroma prezentacijo in situ (na mestu).**

3. Ocena finančnih in drugih posledic sprejema akta

Sprejetje predloga odloka ne predstavlja dodatnih finančnih posledic za Mestno občino Ljubljana, ker ima območje že od leta 1990 status kulturnega spomenika lokalnega pomena.

Ljubljana, februar 2013

Pripravila:

Miljana Smrdel

višja svetovalka I

miljana.smrdel@ljubljana.si, 01 306 48 43

dr. Uroš Grilc

vodja oddelka

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije

Območna enota Ljubljana

327/2001

Niša številka: 327/2001-BV

Datum: 08.10.2012

Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport
Direktorat za kulturno dediščino
Maistrova 10

1000 Ljubljana

Zadeva: Odlok o razglasitvi arheološkega najdišča Vodnikov trg za spomenik državnega pomena

V skladu z Zakonom o varstvu kulturne dediščine (ZVKD-1) in Odlokom o začasni razglasitvi arheološkega najdišča Vodnikov trg za spomenik državnega pomena (Ur.l. 22, 2012) mora Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije pripraviti strokovne podlage za njegovo stalno razglasitev. Kot podlaga za vrednotenje pomena tega arheološkega najdišča je bilo predvideno, da opravimo še dodatne arheološke raziskave v prostorsko zelo omejenem obsegu. Žal s predlogom nismo uspeli, zato v nadaljevanju podajamo konservatorsko valorizacijo poznanih, delno raziskanih arheoloških ostalin in elemente oz. pogoje za njihovo varovanje in izhodišča za varovanje celotnega arheološkega potenciala Vodnikovega trga.

Doslej so bile na območju Vodnikovega trga in njegove neposredne okolice (predvsem Ciril Metodov trg) opravljene tako nedestruktivne (georadar), kot destruktivne raziskave omejenega obsega, pred tem pa tudi historična analiza prostora.

I. Historična analiza prostora (povzetek)

Cerkveni kompleks

Prostor današnjega Vodnikovega trga je nekdaj zapolnjeval frančiškanski samostan, ki se v virih prvič omenja leta 1269. Južno od njega, deloma zunaj območja tržnice na prostoru današnje ceste (ta del je bil tudi arheološko raziskan), je na vzhodni strani stala cerkev posvečena Mariji Vnebovzeti, na zahodni pa obzidano pokopališče. Pred letom 1650 naj bi bili pokopi na tem pokopališču redki (le okoli 8 grobov), med leti 1650 in 1779 pa naj bi tu pokopali okoli 262 oseb.

Samostanska cerkev se v virih prvič omenja leta 1417. Deželni glavar Kranjske, Wolfgang Engelbreht Auersperg, je leta 1654 postavil ob cerkvi štirikotno kapelo sv. Antona. Materialni dokazi pridobljeni z arheološko metodo potrjujejo domnevo, da je bila v njej urejena grobnica družine Auersperg. K cerkvi je bila leta 1723 prizidana še ena oktagonalna kapela Brezmadežnega spočetja s kupolo in svetlobnico na vrhu, za katero je sredstva darovala Katarina Schellenburg. Datacijo, ki jo navajajo zgodovinski viri, potrjujejo tudi

Tržaška 4, p.p. 398, SI-1001 Ljubljana
telefon: +386 (0)1 241 07 00, telefaks: +386 (0)1 425 61 12
e-pošta: tajnistvo@lj.zvkds-slo.si
<http://www.zvkds-slo.si>

Registracija: 1/32177/03, Matična številka: 1423215002
Standardna klasifikacija dejavnosti/šifra podrazreda: 92.522
Registrska številka: 5525255195, Davčna številka: 45991413
Žiro račun: 50100-609-000-0010719

rezultati arheoloških raziskav. Na podlagi materialnih dokazov in preliminarnih antropoloških izsledkov gre verjetno za kapelo, v katero so shranili trupla, ki so bila izkopana po opustitvi pokopališča. Leta 1786 je bilo namreč samostansko pokopališče ukinjeno, podrt pa je bila tudi stara frančiškanska cerkev. Viri navajajo, da so pri tem izkopali 340 trupel in večjo količino kosti ter jih prenesli na novo lokacijo.

V letih 1788 do 1789 so samostansko poslopje prezidali in preuredili za posvetne namene in v njem uredili licej in licejsko knjižnico. Ob potresu leta 1895 je bila stavba močno poškodovana, zato so leta 1902 poslopje podrti, tako spraznjen prostor pa namenili za glavno ljubljansko tržnico, današnji Vodnikov trg.

Obrambni kompleks

Iz zgodovinskih virov vemo, da je na začetku 16. stoletja prišlo do celovite prenove ljubljanskega mestnega obzidja v okviru obrambe pred turško nevarnostjo. V bližini današnjega Zmajskega mostu je bil leta 1519 ob Ljubljani zgrajen okrogel stolp, barbakan pa je bil postavljen v letih od 1527 do 1533 (po poročilih Valvasorja). V tem obdobju je bilo pred linijo starega srednjeveškega obzidja postavljeno tudi novo obzidje, ki je povezovalo mestna vrata z stolpom ob Ljubljani. Poglobljen, delno prestavljen in razširjen je bil tudi obrambni jarek in sicer tako, da je zaokrožil okrog barbakana in se nadaljeval v smeri proti gradu.

Valorizacija rezultatov historične analize.

SedANJI Vodnikov trg je nastal na, z odstranitvijo grajenih struktur mestnega kareja, ki je predstavljal eno od treh obveznih sestavnih delov srednjeveškega mesta – v tem primeru cerkvenega. Umeščanje samostanov beraških redov ob mestne vpadnice takoj za mestnimi vrati je splošno pravilo pri formiranju evropskih mest v srednjem veku. Zgodovinski viri jasno datirajo nastanek tega kompleksa in s tem začetek sprememb v funkciji mesta. Kljub temu historično izpričani stavbni in naselbinski elementi Vodnikovega trga ne presegajo vrednot spomenika lokalnega pomena.

II. Nedestruktivne in delno destruktivne arheološke raziskave

Prva v vrsti raziskav arheološkega potenciala obravnavanega območja je bila raziskava z jedrnimi vrtinami. Izvrtani jedrni vzorci so potrdili zgodovinska dejstva, da so se na prostoru današnje tržnice od srednjega veka do popotresne obnove dogajale intenzivne gradbene aktivnosti. Veliko število najdenih kosti, od katerih je večina človeških, priča o obstoju grobišča, ki ga na tem mestu omenjajo pisni viri. V kolikšni meri so grobovi še intaktni je na podlagi sond težko soditi.

Debela nasutja proda (vsaj 2 m), nad katerim se formira srednjeveška arhitektura, pričajo, da je Ljubljana pomembno vplivala na zmožnost uporabe tega prostora. Nasutja so arheološko sterilna, obstaja pa možnost, da so antropogenega izvora in na nekdanji brežini prekrivajo pokopana arheološka tla, vendar tega brez dodatnih raziskav ni mogoče potrditi niti ovreči. Sicer ni velike verjetnosti, da bi se tam ohranili intaktni depoziti, ker se nahajajo na nivoju, ki jih je gotovo ogrožala Ljubljana (današnji vodostaj – 286,1m, pred izgradnjo Grubarjevega kanala pa še višje).

Prostor kaže bogat srednjeveški arheološki potencial predvsem v osrednjem delu, kjer so naloženi do 2m debeli depoziti in ostanki arhitekture. V kolikor bi se izvajal globoki izkop,

je po odstranitvi prodnatih nasutij potrebno ugotoviti in mestoma preiskati paleotla, predvidoma na koti 286,5 do 287,5 mn.m (Novšak 2008).

Povsem nedestruktivna je bila raziskava z georadarjem. Analiza rezultatov georadske metode kaže, da na obravnavanem območju prevladujejo ruševinske plasti in le fragmentarno bolje ohranjeni zidovi ali tlakovane hodne površine. Iz prekinitev med območji, kjer se pojavljajo relativno močnejši radarski odboji, ki so očitno posledica ruševinskih plasti, smo lahko sklepali, da so bili nekateri deli stavbe samostana skoraj v celoti odstranjeni. Linijskim anomalijam, ki jih pripisujemo posameznim zidovom, smo namreč le redko sledili na razdalji večji od 5 ali največ 10 m. Vse je kazalo, da gre za bolj fragmentarno ohranjene arhitekturne ostanke.

Šibke amplitude radarskih signalov so verjetno posledica izredni heterogenosti materiala in majhnim razlikam v dielektričnosti. Ob tem je potrebno poudariti, da so lahko šibki radarski odboji mestoma tudi posledica sicer solidno ohranjenih arhitekturnih ostankov iz opeke, ki so namočeni s podtalnico. Kasnejše arheološke sonde so to potrdile. Splošen vtis, ki ga daje analiza rezultatov georadske metode, pa je bil, da gre za heterogeno okolje z prevladujočimi ruševinskimi plastmi in le fragmentarno bolje ohranjenimi zidovi, nekdanjimi tlakovanimi hodnimi površinami ipd. (Mušič, 2010).

Valorizacija rezultatov raziskav

Raziskave z nedestruktivnimi metodami predstavljajo pomembno izhodišče za usmerjanje nadaljnjih arheoloških raziskav, saj dokaj natančno definirajo horizontalni in vertikalni obseg ohranjenih struktur in s tem omogočajo tudi pripravo stroškovnikov. V konkretnem primeru nedestruktivne raziskave same zase ne omogočajo ovrednotenje arheološkega potenciala Vodnikovega trga.

II. Arheološke raziskave omejenega obsega

Severna mestna vrata in obrambni sistem

Arheološke raziskave omejenega obsega so bistveno dopolnile rezultate geofizikalnih raziskav, seveda na delih, kjer so bile izvedene. Najprej so bile izvedene v okviru projekta predstavitve komunalnih vodov pred izgradnjo garažne hiše na Tržnici (projekt *Tržnica - 1. faza*). Rezultati teh raziskav potrjujejo predpostavko, da so na območju današnjega Vodnikovega trga (med Mahrovo hišo in Vodnikovim hramom) stala Samostanska ali Kloštrska vrata, ki so z mogočnim obrambnim sistemom varovala srednjeveško in novoveško Ljubljano pred nepovabljenimi gosti. Dokumentirani so bili dobro ohranjeni arhitekturni ostanki mestnih vrat in barbakana - utrdbe, ki je stala pred vrati mestnega obzidja ter je varovala in preprečevala neposreden dostop v mesto. Barbakan in mestna vrata je povezoval most. Verjetno prvotno lesen, deloma dvizni most, je kasneje zamenjal zidan most. Še en most je vodil od barbakana preko obrambnega jarka proti Krekovemu trgu (Draksler 2011).

Valorizacija odkritih ostalin in možnost prezentacije

Arheološka izkopavanja ob severnih mestnih vratih so odkrila enega od pomembnejših objektov, ki jih je mestu prispevalo obdobje renesanse. Ambicioznost posega je glede na obseg in kvaliteto sicer velika, stanje ohranjenosti, kot ga potrjujejo izvedene arheološke raziskave, pa obrambni sistem severnih mestnih vrat umešča na raven spomenika lokalnega pomena. Vendar ohranjenost vsekakor omogoča in osmišlja prezentacijo, ki bi celovito

predstavila eno od nekdanjih urbanih vsebin. Glede na veliko globino arheoloških depozitov in veliko višino ohranjenih zidov bi bila prezentacija pod nivojem sedanjega mestnega tlaka smiselna.

Ostanki samostanske cerkve Marije vnebovzete (nekdanje Frančiškanske cerkve)

Ostanki samostanske cerkve, posvečene Mariji Vnebovzeti, so hudo prizadeli recentni izkopi, ki smo jih dokumentirali v južnem delu raziskovalnega območja. Pri rušitvenih delih leta 1786 je bila cerkev očitno porušena do temeljev, saj se notranja hodna površina ni ohranila, poškodovana pa je bila tudi cerkvena kripa z grobnicami. Nastavke obokane cerkvene kripte bi morda lahko povezali z v virih izpričanim podatkom o obokanju cerkvene ladje v prvi polovici 17. stoletja. Posebnost predstavlja odkritje dveh podzemnih kript Frančiškanske cerkve iz obdobja 17. oz. 18. stol. V prvi kripti so bili odkriti skeletni ostanki 5 osebkov rodbine Auersperg, pokopanih v lesenih krstah. V drugi je bilo raziskano veliko število skeletnih ostankov, ki so po preliminarni obdelavi pripadali ca. 150 osebkom.

Valorizacija odkritih ostalin in možnost prezentacije

Posamezni podzemni deli cerkve so ohranjeni še do višine 3 ali 4 m, poleg tega pa jih je moč dokaj zanesljivo povezovati s posameznimi zgodovinskimi dogodki in celo osebami, kar zvišuje pomen ostalin. Ostanki cerkve skupaj z ostanki samostana v povsem konkretni, fizični obliki izrisujejo nekdanjo strukturo cerkvenega predela srednjeveškega mesta. Kljub temu, da stopnja ohranjenosti tega kompleksa ne omogoča njegove uvrstitve med državno pomembne spomenike, pa so odkrite ostaline bistvenega pomena za valorizacijo obvezne sestavine srednjeveškega mesta. Najgloblje ohranjene objekte bi bilo moč prezentirati pod mestnim tlakom, ostale pa vsaj v obsegu, ki bi omogočal razumevanje celote, na mestni površini z ustreznim prekritjem.

Ostanki samostanskih poslopij

Odkrite zidane strukture in hodne površine Frančiškanskega samostana sodijo v zadnjo, baročno fazo prezidav samostanskega objekta (med leti 1672 in 1688). Pod estrihom odkrita obokana klet dokazuje, da je bil del samostana v tem času tudi podkleten. Ob prezidavi samostana v licej je bila klet opuščena in zasuta. Zidane strukture in hodne površine so relativno dobro ohranjene. Ne glede na doslej ugotovljeno ujemanje ohranjene grafične dokumentacije iz konca 18. stol., rezultatov jedrnih vrtn in arheoloških sond bi lahko obstajal pomislek o enaki fizični ohranjenosti celotnega samostanskega kompleksa, predvsem njegovega severnega roba. V tem primeru bi bilo treba raziskave dopolniti z dodatno arheološko sondo.

Valorizacija odkritih ostalin in možnost prezentacije

Ohranjeni ostanki samostanskih poslopij dopolnjujejo pomen ostankov samostanske cerkve in pričajo o celotni zasnovi cerkvenega mestnega kareja.

Ocena ohranjenosti samostanskega kompleksa temelji na rezultatih dosedanjih delnih raziskav, ki so bile omejene predvsem na njegov jugovzhodni vogal (cerkev in deli samostanskega kompleksa tik ob njej). Enako kot preostale arheološke ostaline tudi ostanke samostanskih poslopij vrednotimo kot lokalno pomembne in to tako glede njihove zasnove kot stopnje ohranjenosti.

Morebitna prezentacija bi morala biti izvedena le nekoliko pod nivojem mestnega tlaka z obveznim prekritjem, obseg bi moral zagotavljati razumevanje celote. Višinski gabariti bi dovoljevali prezentacijo pod tlakom le na posameznih mestih (kleti).

Valorizacija celotnega kompleksa arheološkega najdišča Vodnikov trg

Vse dosedanje arheološke raziskave potrjujejo obstoj arhitekturnih ostalin, ki povsem jasno definirajo urbanistično konstanto – cerkveni predel srednjeveškega jedra (ob obstoječi cerkveni stavbi tudi samostan enega od beraških redov) in obrambni sistem ob severnih mestnih vratih. Obstoj teh urbanističnih konstant tako po svoji prostorski umeščenosti kot po arhitekturnih kvalitetah, predvsem pa po ambicioznosti zasnove, ki so kljub fragmentarni ohranjenosti še vedno razvidne, povsem ustreza vzorcu, ki ga ustvarjajo evropska srednjeveška mesta od konca 12. stoletja dalje, pri nas pa se uveljavi v začetku 13. stoletja. Relativno zgoden pojav nekaterih novosti v obrambni arhitekturi kot tudi samostana enega od beraških redov že kmalu po sredini 13. stol. (prva omemba 1269) pa sta pomembna z vidika zgodovinske pričevalnosti in reprezentativnosti, saj pomenita ažurno vključevanje mesta v tedanje duhovne tokove Evrope in sledenje novostim v obrambni tehniki. Obrambni sistem z barbakanom je sploh ena od najopaznejših sledi renesanse v mestu Ljubljana. Lahko ugotovimo, da je razvoj urbanega tkiva v tem mestnem predelu povsem primerljiv s sočasnimi evropskimi mesti in ustvarja urbanistično celoto, ki je pomembna z vidika razvoja vsebinske izrabe tega dela srednjeveškega mesta. Kompleksnost cerkvenega mestnega predela oz. stopnja realizacije srednjeveške zamisli mesta namreč priča o ambicijah, ki ustvarijo prehod od lokalno pomembnega naselja v središče Kranjske.

S stališča fizične ohranjenosti in celovitosti strukture in druge arheološke ostaline dopuščajo vrednotenje celotnega kompleksa kot regionalno oziroma lokalno pomembnega in ne kot izjemnega, vendar pa bistveno dopolnjujejo vsebino mesta. Predvsem velika višina ohranjenega zidovja (3-4 m višine) tudi omogoča in osmišlja ohranjanje v obliki prezentacije in situ, s katero bi bistveno izboljšali berljivost ter pričevalnost prostora in s tem prispevali zavedanju širše javnosti o kontinuiteti naselbinske dediščine Ljubljane. Tako bi konkretizirali varstveni režim oz. pogoje varovanja na delu območja arheološkega spomenika, povzetega v 3. točki 3. člena, ki velja v obstoječem odloku iz leta 1990 (Odlok o razglasitvi arheološkega kompleksa v ljubljanskih občinah za kulturni in zgodovinski spomenik, Ur.l. RS 46, 1990).

Povzetek

Če strnemo ugotovitve vseh dosedanjih arheoloških raziskav, lahko ugotovimo, da odkrite ostaline sicer v veliki meri ilustrirajo urbanistični razvoj tega dela mesta, očitna in izjemna je tudi njihova ambiciozna zasnova, ki ustreza statusu glavnega mesta Kranjske. Vendar pa stanje ohranjenosti po sedaj zbranih podatkih ne omogoča, da bi jih uvrstili med spomenike državnega pomena. Ob tem pa lahko ugotovimo, da stanje ohranjenosti vendarle omogoča njihovo učinkovito prezentacijo, kar bi pomenilo večjo prepoznavnost arheološke in naselbinske dediščine Ljubljane. Ni sicer smiselno izvesti projekt prezentacije na račun sodobne uporabe tega območja, vendar je s kompromisnimi rešitvami moč doseči njuno sožitje. Na vsak način pa ni dopustno uničenje tega arheološkega potenciala. Rezultati raziskav torej omogočajo, da natančneje definiramo varstveni režim, ki bo zagotavljal ohranjanje celotnega potenciala tega prostora. Zato bo ZVKDS predlagal Mestni občini Ljubljana spremembo oz. dopolnitev veljavnega občinskega Odloka o razglasitvi arheološkega kompleksa v ljubljanskih občinah za kulturni in zgodovinski spomenik (Ur.

list RS 46, 1990). Ta naj s spremembo 4. člena zagotovi, da se arheološko najdišče Vodnikov trg ohranja bodisi v obstoječem stanju ali dopolni z morebitno prezentacijo.

dr. Milan Sagadin, kons. svetnik, ZVKDS
prof.dr. Katarina Katja Predovnik, Odd. za arheol. FF
Boris Vičič, univ.dipl.arheol., kons. svetovalec, ZVKDS

Vodja OE Ljubljana:

Boris Vičič, univ.dipl.arheol.

Priloge:

Originalno dokumentacijo hrani MGML

Novšak, M., Poročilo o arheološkem vrednotenju jedrnih vrtin na lokaciji Ljubljana – Tržnica (Garažna hiša pod Vodnikovim trgom), Ljubljana 2008

Mušič, B., Poročilo o geofizikalni raziskavi na lokaciji: Ljubljana – Vodnikov trg, Maribor 2010

Draksler, M. et al, Poročilo o arheološkem nadzoru in arheoloških raziskavah pri izvedbi projekta obnove komunalne infrastrukture na širšem območju tržnice 1. Faza, Ljubljana 2011;

Horvat, M. et al, Poročilo o predhodnih arheoloških raziskavah – sondiranju na lokaciji Ljubljana – Vodnikov trg (tržnica), Ljubljana 2012

Območna enota Ljubljana

Vaša številka:

Nša številka: UZ-0726/2000/83-MT

Datum: 20.02.2013

Mestna občina Ljubljana
Oddelek za kulturo MU MOL
Ambrožev trg 7

1000 Ljubljana

**Zadeva: Predlog Odloka o razglasitvi arheološkega najdišča na Vodnikovem, Ciril-
Metodovem in Krekovem trgu za kulturni spomenik lokalnega pomena**

Spoštovani!

V prilogi Vam pošiljamo predlog Odloka o razglasitvi arheološkega najdišča na Vodnikovem, Ciril-Metodovem in Krekovem trgu za kulturni spomenik lokalnega pomena.

Po pregledu priloženega gradiva, nas prosim obvestite, če je gradivo ustrezno oziroma so potrebni popravki in dopolnitve.

Lep pozdrav!

Vodja območne enote:

Boris Vičič
univ. dipl. arheolog
konservatorski svetovalec

Poslati:

- Mestna občina Ljubljana, Oddelek za kulturo, Ambrožev trg 7, 1000 Ljubljana

V vednost:

- ZVKDS, Metelkova 6, 1000 Ljubljana

- MIZKŠ, Direktorat za kulturno dediščino, Maistrova 10, 1000 Ljubljana

Obvezni elementi predloga *Odloka o razglasitvi arheološkega najdišča na Vodnikovem, Ciril-Methodovem in Krekovem trgu za kulturni spomenik lokalnega pomena (k predlogu odloka)*

Datum: 20.02.2013

I. VRSTA SPOMENIKA

- ☒ spomenik lokalnega pomena
☐ spomenik državnega pomena

II. ENOTA DEDIŠČINE

EŠD: 329
Ime enote: Ljubljana - Arheološko najdišče Ljubljana
EŠD: 29702
Ime enote: Ljubljana - Arheološko najdišče Vodnikov trg

II.1. Predhodne enote:

- EŠD 7589, Ljubljana - Srednjeveško mestno jedro
(Odlok o razglasitvi srednjeveškega mestnega jedra - Stare Ljubljane in Grajskega griča za kulturni in zgodovinski spomenik ter naravno znamenitost, Uradni list SRS, št. 5/86-297 in spremembe);
- EŠD 8791, Ljubljana - Poljansko predmestje
(Odlok o razglasitvi ... Šempeterskega, Poljanskega in Karlovškega predmestja za kulturni in zgodovinski spomenik ter naravno znamenitost, Ur.l. RS št. 18/90, 27/91);
- EŠD 9644, Ljubljana - Krekov trg
(Odlok o razglasitvi ... Šempeterskega, Poljanskega in Karlovškega predmestja za kulturni in zgodovinski spomenik ter naravno znamenitost, Ur.l. RS št. 18/90, 27/91);
- EŠD 22830, Ljubljana - Kostanj na Vodnikovem trgu
(Odlok o razglasitvi srednjeveškega mestnega jedra Stare Ljubljane in Grajskega griča za kulturni in zgodovinski spomenik ter naravno znamenitost, Ur.l. SRS, št. 5/86, 27/89, Ur.l. RS, št. 105/2001);
- EŠD 646, Ljubljana - Spomenik Valentinu Vodniku
(Odlok o razglasitvi srednjeveškega mestnega jedra Stare Ljubljane in Grajskega griča za kulturni in zgodovinski spomenik ter naravno znamenitost, Ur.l. SRS, št. 5/86, 27/89, Ur.l. RS, št. 105/2001);
- EŠD 328, Ljubljana - Mestno jedro
- EŠD 14725, Ljubljana - Vodnjak na Krekovem trgu

III. OBSEG RAZGLASITVE

- ☒ posamezni spomenik
- ☐ spomeniško območje
- ☐ razglasitev na podlagi sporazuma
- ☐ enotno zavarovanje spomenika in narave

IV. OPIS ENOTE

Predlog odloka se nanaša na enoto dediščine Ljubljana - Arheološko najdišče Vodnikov trg (EŠD 29702). Arheološko najdišče obsega Vodnikov trg, del Ciril-Metodovega in del Krekovega trg, parcele št. 153/36, 153/44, obe k.o. Ljubljana mesto, in 240/4, 240/10, 240/14, vse k.o. Poljansko predmestje.

V. VREDNOTE, KI UTEMELJUJEJO predlog Odloka o razglasitvi arheološkega najdišča na Vodnikovem, Ciril-Metodovem in Krekovem trgu

Predlog Odloka se nanaša na spremembo varstvenega režima za območje Vodnikovega, del Krekovega in del Ciril-Metodovega trga, glede na arheološke raziskave, ki so potekale v zadnjih letih.

Arheološko najdišče kot celota je pomemben vir za razumevanje zgodovine Ljubljane in dokaz povezanosti preteklih obdobij s sedanjo kulturo in prostorom, kot arheološko najdišče pa ima velik potencial za nazorno predstavitev zgodovine poselitve in razvoja Ljubljane kot glavnega mesta Slovenije. Po dosedanjih raziskavah ostalin se na najdišču nahaja: del fortifikacijskega sistema (barbakan, Kloštrska vrata, obzidje) in del sakralnega predela (samostanska cerkev, arkadni hodnik) Stare Ljubljane.

VI. VAROVANE SESTAVINE SPOMENIKA

Varovane sestavine spomenika so arheološke ostaline na Vodnikovem trgu in delu Krekovega in Ciril-Metodovega trga. To so sledovi človekovega delovanja iz preteklih obdobij na površju ali v zemlji, ki so starejši kot 100 let in imajo lastnosti dediščine.

VII. OBSEG IN PODATKI O LASTNIKIH

PARCELA	IMEVRAB	POVRŠINA	SIFKO	KO_IME	LASTNIK
240/14	PARKIRIŠČE	2765	1727	POLJANSKO PREDMESTJE	Mestna občina Ljubljana, Mestni trg 1, 1000 Ljubljana
240/4	NEPLODNO	252	1727	POLJANSKO PREDMESTJE	Mestna občina Ljubljana, Mestni trg 1, 1000 Ljubljana
240/10	CESTA	878	1727	POLJANSKO PREDMESTJE	Mestna občina Ljubljana, Mestni trg 1, 1000 Ljubljana
153/36	PRODAJNI TRG	7482	1728	LJUBLJANA MESTO	Mestna občina Ljubljana, Mestni trg 1, 1000 Ljubljana
153/36	CESTA	0	1728	LJUBLJANA MESTO	Mestna občina Ljubljana, Mestni trg 1, 1000 Ljubljana
153/44	CESTA	814	1728	LJUBLJANA MESTO	Mestna občina Ljubljana, Mestni trg 1, 1000 Ljubljana
153/36	CESTA	0	1728	LJUBLJANA MESTO	Mestna občina Ljubljana, Mestni trg 1, 1000 Ljubljana

VIII. OPIS VARSTVENEGA REŽIMA SPOMENIKA

Za navedeno območje velja naslednji varstveni režim:

- podreditev vseh posegov varovanju vrednot in sestavin iz prejšnjega člena tega odloka in njihovi prezentaciji;
- posegi in dejavnosti v prostoru so dopustni, vendar se lahko načrtujejo in izvajajo, če se na osnovi šibko invazivnih arheoloških raziskav v obliki arheološkega testnega izkopa izkaže, da je zemljišče možno sprostiti za gradnjo oziroma prezentacijo in situ (na mestu).

Za arheološke raziskave in odstranitev arheološke ostaline je potrebno pridobiti posebno kulturnovarstveno soglasje pri Ministrstvu za izobraževanje, znanost, kulturo in šport Republike Slovenije, Maistrova 10, 1000 Ljubljana (31. člen ZVKD-1).

IX. RAZVOJNE USMERITVE

Razvojne usmeritve:

- varovanim elementom je potrebno zagotoviti nadaljnji obstoj in vključitev v urejanje prostora;

X. PREDKUPNA PRAVICA NA NEPREMIČNINI V VPLIVNEM OBMOČJU

XI.1. Uveljavljanje predkupne pravice v vplivnem območju

- ☒ Ne predlagamo uveljavljanja predkupne pravice.
- ☐ Predlagamo uveljavljanje predkupne pravice posameznih parcel v vplivnem območju (parcele so označene v tabeli v točki VII.2.).
- ☐ Predlagamo uveljavljanje predkupne pravice za vse parcele v vplivnem območju.

XI. OBVEZNOST JAVNE DOSTOPNOSTI SPOMENIKA

XII.1. Obveznost javne dostopnosti spomenika

Z aktom o razglasitvi je treba zagotoviti obveznost javne dostopnosti spomenika

☐ da ☒ ne

XII. OZNAČITEV SPOMENIKA

- ☒ Z odlokom o razglasitvi je treba konkretizirati način označitve. Spomeniško območje se označi s predpisano oznako, ki ne krni likovne podobe ali posameznih delov spomenika. Število in mikrolokacije oznak se določijo v načrtu upravljanja.

XIII. RAZGLASITEV SPOMENIKA, KI VPLIVA NA OHRANJANJE NARAVE

Razglasitev se nanaša na območje, varovano ali zavarovano po predpisih s področja ohranjanja narave

☐ da ☒ ne

XIV. GRAFIČNE PRILOGE

- ☒ Izris spomenika na DKN.
- ☒ Izris spomenika in vplivnega območja na temeljnem topografskem načrtu v merilu 1 : 5000.

XV. SEZNANITEV LASTNIKA Z RAZGLASITVIJO

Predviden način obveščanja lastnikov/upravljavcev:

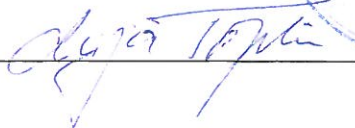
- ☒ po pošti (priporočeno s povratnico)
- ☐ z javnim naznanilom
- ☐ javna obravnava
- ☐ drugo:

Odgovorni konservatorji:

Boris Vičič

Mija Topličanec

Vodja območne enote:

Boris Vičič

